

„MESSZE VOLTAM ÉN FOGSÁGBAN, NAGY OROSZORSZÁGBAN...”

Részlet Kett Józsefné Ida néni, volt fogollyal készített interjúból.

Kett Józsefné a 2. világháború időszakában Fazekasbodán élt,¹ 1923. február 10-én született. A visszaemlékezésre több mint 60 évvel később került sor.

- *Milyen nemzetiségi összetétele volt a falunak?*
- A legtöbb sváb² volt. Itt nem voltak magyarok régen.
- *Az 1941-es népszámlálásra emlékszik még?*
- Igen. Anyanyelv és nemzetiség német.
- *Hogyan tudta meg, hogy el kell menni Oroszországba³?*
- 1944-ben vonultak be az oroszok, novemberben és karácsony

másnapján mentünk el. Egy-két nappal előtte szóltak, hogy mennünk kell az Alföldre kukoricát törni. Aztán először Pécsre vittek minket a Lakits laktanyába.⁴ Nagyon sokan voltunk ott. Ott betettek a vonatra és akkor elmentünk Bajára. Ott is voltunk pár napig Baján, és akkor onnan egy hónapig mentünk Oroszországba. Január 8-án indultunk és február 8-án értünk ki.

- *Milyenek voltak a körülmények az út során?*
- Nagyon rosszak. Nem lehet elmondani, hogy ezt hogy bírtuk ki.

Marhavagonokban vittek minket, és külön voltunk nők egy vagonban, de 40-en. Mondták, hogy „jaj, az Ida nem fog kitartani”, mert mindig gyenge voltam. És én kitartottam mindvégig. Amikor kiértünk, két vagon le lett akasztva. 200-an voltunk mindenfelől: Boldogasszonyfáról, Szigetvárról, sok településről voltak.

- *Mennyi embert vittek el a faluból?*

- Nagyon sokat. Több mint negyvenet. 17 évestől 30-ig. Édesanyám egy évvel túl volt már korhatáron⁵ és mégis elvitték. Apám 1901-es volt, és '44-ben elvitték, ő 1905-ös volt. K. Kati volt a legfiatalabb, ő 1927-es volt, és az anyám volt a legidősebb. Csak a fiatal lányok és az idősebb férfiak mind ott maradtak.

- *Kinn az egész falu együtt maradt?*
- Mi mind egy településen voltunk. Gorlovka. Donbász-vidék.⁶
- *Hol aludtak?*
- Én és a Mári anyja egy ágyban aludtunk, vaságyakon aludtunk. Először

¹ Kicsiny község Baranya megyében, a Keleti Mecsek lábánál, a Pécsváradot Moháccsal összekötő úton

² Sváb a magyarországi német nemzetiség közismert elnevezése

³ Helyesebben a Szovjetunióba

⁴ Lakits laktanya korábban huszár laktanya volt Pécssett, a Szigeti úton, lovardával és sok lóboxból álló lóistállóval. 1944 júniusában ide hozták a gettóból a pécsi zsidókat, és innen deportálták őket Auschwitzba. Alig fél év múlva ismét gyűjtőtábor lett, idehozták a Pécs környéki településekről a német nemzetiségűeket, ill. a németes hangzású nevűeket.

⁵ A visszaemlékező téved, édesanyja 9 évvel volt idősebb, mint amit a szovjet hatóságok által kiadott rendelet előírt, ami szerint a 18-30 év közti nőknek kellett munkára jelentkezni.

⁶ Donbász a Donyecki szénmedence elnevezése, Ukrajnához tartozó ipari régió. Napjainkban súlyos harcok folynak a térségben, mert sokan azt szeretnék, ha a terület Oroszországhoz tartozna.

kaptunk szalmazsákot és volt szalma. Barakkokban voltunk, először nem volt rajta se ablak, se ajtó. Össze volt dőlve ott minden. Nem voltunk egy helyen, talán 4-5 helyen is voltunk, többször kellett hurcolkodni. De ez mind a környéken volt, a munkahelyünk végig ugyanaz volt. Minden össze volt bombázva. Voltak krumpliföldek, és tavasszal maradt még krumpli a földben. Meg voltak fagyva, összeszedtük, lepucoltuk és beáztattuk reggel. Este, mikor hazajöttünk, volt ilyen öreg vaspléh, és akkor sütöttünk krumplipogácsát. Ez nagyon jó volt!

- *Mosakodási lehetőség volt?*

- Tudtunk, de nem mindig. Amikor kiértünk, fertőtlenítették a ruhánkat, mert tele volt tetűvel.

- *Sorakozó, létszámmellenőrzés volt?*

- Minden reggel. Négy sorban kellett menni minden reggel, amikor munkába kellett menni.

- *A munka két műszakban volt?*

- Nem, nálunk nem, ott csak egy műszak volt. Reggeltől délutánig.

- *Orvosi ellátás volt?*

- Volt, persze. Az is szegényes volt, nem volt nekik semmi. A Mária édesanyja vasöntödében volt, öntötték a vasat, és ki kellett menni a száraz törmeléket. Éppen a lukba öntötték a vasat, és neki ért a sarkának. Nagyon csúnya volt! Eleinte kórházba került,

A fenti részlet „Messze voltam én fogságban, nagy Oroszországban...” címmel megjelentetett Magyarországi németek szovjet kényszermunkán 1944/1945-1949 „Malenkij robot” interjúkötetből származik. Szerkesztette: Márkus Beáta

Minden településen a következő lapon látható parancs helyi változatát plakátozták ki. Az emberek nem mertek elmenekülni, elbújni, mert attól tartottak, ha nem engedelmessé válnak a parancsnak, rokonaikat megölik.

Az oroszok nem pontosították, hogy ki a „német származású”, de előre megszabták, honnan hány embert kellett elvinni. Ha nem volt elég olyan ember, aki az 1941-es népszámláláson német anyanyelvűnek vagy német nemzetiségűnek vallotta magát, akkor a jegyzők a németes hangzású embereket jelölték ki „kis munkára”. Ha még így sem teljesült az előírt kontingens, akkor jöttek pl. az R betűvel végződő nevek, mint Molnár, mert Hitlernek is r van a neve végén – ahogy ezt kitalálta egy szovjet parancsnok. Vagy elvihettek bárkit, aki a bevagonírozás közelében tartózkodott. Nem tudni, hány embert vittek el, mert sokan nem bírták ki élve a több hetes szenvedést, a szomjúságot útközben, a marhavagonokban, a téli hidegben.

város *Katonai parancsnoka*
község

száma

PARANCSA

1944. december _____

II hadrakelt hadsereg

PARANCS: a német származású munkaképes személyeknek a közvetlen mögöttesterületen végzendő közmunkára való mozgósításáról.

A hadrakelt hadsereg 1944. december 22-i, a közvetlen mögöttesterületen végzendő közmunkák megszervezéséről és elvégzéséről szóló, 0060 számú parancsa értelmében elrendelem az összes német származású munkaképes személyek mozgósítását.

1. Minden német származású munkaképes személy mozgósítandó és jelentkezni tartozik: férfiak 17-től 45, nők 18-tól 30 éves korig.

2. A mozgósítottak gyülekező helye

városban
községben van.

Az összes mozgósítottak 1944. december...-án, ...órákor a gyülekező helyen kötelesek megjelenni.

3. A mozgósítottak vigyenek magukkal: meleg felső ruhát, 2 pár hordható állapotban levő lábbelit, 3 rend fehérneműt, ágyneműt és takarót, evődényt és 15 napi élelmet. Az egész össz súlya ne haladja meg a 200 kg.-ot fejenként.

4. A helyi polgári hatóságok kötelesek biztosítani azt, hogy minden egyes mozgósítandó személy a kitűzött időben pontosan megjelenjen a gyülekező helyen.

5. Mindazok, akik kivonják magukat a mozgósítás alól, a háborús törvények szerint felelőségre vonatnak — Hadbírószág fog felettük itélni. Ugyancsak szigorú megtorlásban részesülnek családtagjaik és bűntársaik.

a város *parancsnoka*
község

IV. Olvassa el a Kett Józsefnével készített interjú szövegét és a parancsot, majd oldja meg a kapcsolódó feladatokat!

1. Döntse el az alábbi állításokról, hogy igazak vagy hamisak! A hibás állításokat javítsa!

Állítás	igaz	hamis
Az oroszok 1944 karácsonyán vonultak be a faluba. Javítás:		
Bajára vitték az embereket a Lakits laktanyába. Javítás:		
Január 8-án értek Oroszországba Javítás:		
Február 8-án értek Oroszországba. Javítás:		
Negyvenen érkeztek Oroszországba. Javítás:		

9 pont	
---------------	--

2. Soroljon fel négy települést a szöveg alapján, ahonnan szállítottak embereket munkatáborokba!

- A:.....
B:.....
C: :.....
D: :.....

4 pont	
---------------	--

3. Hogyan teljesítették a Moszkvából előírt kontingens létszámát az oroszok, ha nem volt elegendő malenkij robotra kötelezhető ember az 1941-es népszámlálás alapján?

- A:.....
B:.....
C:

3 pont	
---------------	--

4. Magyarázza meg az alábbi szavak jelentését a szöveg segítségével!

A: hurcolkodni:

.....

B: barakk:

.....

2 pont	
---------------	--

5. Sorolja fel azokat az előírt eszközöket, amelyet a parancs értelmében az elszállított embereknek magukkal kellett vinni! (5 válaszletemet várunk.)

A:.....

B:.....

C:.....

D:.....

E:.....

5 pont	
---------------	--

6. Mutassa be a kényszermunka tábor életkörülményeit! (5 válaszletemet várunk)

A:.....

B:.....

C:.....

D:.....

E:.....

5 pont	
---------------	--

7. Milyen adatokat néztek az 1941. évi népszámlálás válaszaiból az 1944-es kényszermunkára kijelölés időszakában?

.....

.....

2 pont	
---------------	--

8. Karikázza be az alábbi állítások közül a helyes állítás betűjelét!

- A: Csak a fiatal lányokat és az idős férfiakat vitték el az oroszok.
- B: Csak a fiatal férfiakat és a fiatal lányokat vitték el az oroszok.
- C: Csak a fiatal lányokat és az idős férfiakat nem vitték el az oroszok.
- D: Csak a fiatal férfiakat és az idős lányokat nem vitték el az oroszok.

1 pont	
---------------	--

9. Magyarázza meg az alábbi kifejezések jelentését a szöveg segítségével!

A: mennünk kell az Alföldre kukoricát törni.

.....B:„jaj
az Ida nem fog kitartani”:

C: Össze volt dőlve minden.

.....

3 pont	
---------------	--

10. Melyik korosztályt érintette a Szovjetunióba történő elhurcolás?

A rendelet szerint férfiak, nők:..... év között.

Valóságban, a visszaemlékező adatai szerint nők:..... év között

4 pont	
---------------	--

11. Olvassa el a parancs első sorát!

a) Milyen tudatos megtévesztés szerepel benne?

.....

b) Hová akarták vinni valójában az embereket?

.....

c) Indokolja, hogy miért lehetett sikeres a megtévesztés?

.....

.....

2 pont	
---------------	--

12. Írjon külön lapra egy cikket egy napilapnak emberjogi aktivistaként, amelyben kifejti, hogy miért tartja jogsértőnek a málenkij robotot! Legalább 4 érvet, indokot fogalmazzon meg!

10 pont	
----------------	--

Összesen: 50 pont	
--------------------------	--

FELADATSOR MEGOLDÁSAI

1. a) Hamis Javítás: 1944-ben vonultak be az oroszok novemberben és karácsony másnapján vitték el őket.
b) Hamis Javítás: Először Pécsre vitték őket.
c) Hamis Javítás: Január 8-án indultak Oroszországba.
d) Igaz
e) Hamis Javítás: 200-an voltak mindenfelől.
2. Az alábbi 5 elemből bármelyik 4 elfogadható. A sorrend tetszőleges
A: Fazekasboda B: Baja C: Boldogasszonyfa
D: Szigetvár Pécs
3. A sorrend tetszőleges
A: jegyzők a németes hangzású embereket jelölték ki „kis munkára”.
B: következtek pl. az R betűvel végződő nevéek, mint Molnár, mert Hitlernek is r van a neve végén.
C: elvihettek bárkit, aki a bevagonírozás közelében tartózkodott.
4. Más, tartalmában helyes megoldás is elfogadható.
A: hurcolkodni: az embernek nincs állandó lakhelye, több alkalommal máshova kell vándorolni, vagy migráció itt: a táborban kellett több alkalommal új szálláshelyre költözni.
B menni: barakk: ideiglenes, deszkából készült épület, itt: a málenkij robotra ítélt emberek lakhelye.
5. Az alábbi 6 elemből bármelyik 5 elfogadható. A sorrend tetszőleges
A: 2 pár (hordható állapotban lévő) lábbeli
B: 3 rend fehérnemű
C: ágynemű
D: takaró
E: evőedény
15 napi élelem.
6. Az alábbi 6 elemből bármelyik 5 elfogadható. A sorrend tetszőleges
A: barakkokban laktak
B: mosakodási lehetőség korlátozott volt
C: kevés volt az élelem
D: minimális orvosi ellátás
E: 1 műszakos munkarend
rossz higiénia viszonyok
7. Az 1941-ben készült népszámlálásból derül ki, hogy kik a faluban a magukat német anyanyelvűnek és/vagy német nemzetiségűnek vallók, őket viszik elsősorban málenkij robotra.
8. C
9. A: mezőgazdasági munkát, a kukorica betakarítását kellett végezni
B: Ida gyenge fizikummal rendelkezett, nem tűnt biztosnak, hogy túléli az utat.
C: A háború folyamán lebombázták, lerombolták az épületeket.

10. A rendelet szerint férfiak: 17-45, nők: 18-30 év között. 0,5-0,5 pont

Valóságban, a visszaemlékező adatai szerint nők: 17-39 év között. 1-1 pont
(„A visszaemlékező téved, édesanyja 9 évvel volt idősebb, mint amit a szovjet hatóságok által kiadott rendelet előírt, ami szerint a 18-30 év közti nőknek kellett munkára jelentkezni”.)

11. a) Közvetlen mozgásterületről, tehát a front közeléről szól a parancs
b) Szovjetunióba (Szibériába is elfogadható)
c) Elképzelni sem tudták, hogy kiviszik őket az országból vagy másokat ténylegesen rakódni, lapátolni, romot eltakarítani vittek

12. Lehetséges érvek, de tartalmában helyes, más érv is elfogadható.

A: A magyarországi németek nem vonhatóak felelősségre a német belpolitikai folyamatok miatt.

B: A kollektív felelősségre vonás és a kollektív büntetés nem igazságos a kisemberrel szemben.

C: Semmiféle oknyomozás, bírósági eljárás nem folyt le a málenkij robotra kényszerített emberekkel szemben.

D: Nemcsak német származású embereket köteleztek málenkij robotra.

Bármilyen tartalmában helyes érv elfogadható.

2x4 pont (8 pont) adható a helyes érvért és annak megindoklásáért, 2 pont adható a nyelvhelyességért.